

East African Journal of Swahili Studies

eajss.eanso.org

Volume 5, Issue 1, 2022

Print ISSN: 2707-3467 | Online ISSN: 2707-3475

Title DOI: <https://doi.org/10.37284/2707-3475>

EAST AFRICAN
NATURE &
SCIENCE
ORGANIZATION

Original Article

“Gari ni Testing”: Uhalalishaji wa Mahusiano ya Kingono Miongoni mwa Wazulufu Nchini Kenya

Dr. Raphael Mwaura Gacheiya, PhD^{1*}, Prof. Jonathan Furaha Chai, PhD¹ & Prof. Catherine Wawasi Kitetu, PhD¹

¹ Chuo Kikuu cha Egerton; S. L. P. 14557-20100 Nakuru, Kenya.

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0939-673X>; Barua pepe ya mawasiliano: rgacheiya@egerton.ac.ke

DOI ya Nakala: <https://doi.org/10.37284/jammk.5.1.878>

Tarehe ya Uchapishaji: **IKISIRI**

07 Octoba 2022 *“My friend always tells me of how good it is... how sweet it is... when will I know these things?”*

Istilahi Muhimu: Ulimwenguni, tafiti kuhusu tabia za wazulufu zimebainisha kuwa wazulufu hushiriki ngono za mapema licha ya ujamianaji kabla ya ndoa kukashifiwa. Imegunduliwa kuwa utamaduni, matumizi ya lugha na miktadha ya kijamii huwa na nafasi muhimu katika kuelewa na kuthibiti mahusiano na ushiriki wa ngono. Hata hivyo, ni kweli kuwa kutokana na mabadiliko ya jamii kiuchumi, kisiasa na kijamii, tamaduni hizi zimeasiwa na kupelekea itikadi ya kujihini na ubikira kutozingatiwa na wazulufu. Makala haya yanalenga kuangazia jinsi wazulufu kwa kuegemea peo za kimazungumzo wanavyohalalisha ngono za mapema miongoni mwao. Hili litaafikiwa kupitia Nadharia ya Uchanganuzi wa Peo kama ilivyoasisiwa na E. Goffman mwaka wa 1974. Data inatokana na mazungumzo katika vikundi kiini miongoni mwa wazulufu katika shule za upili nchini Kenya. Kwa kutumia nadharia ya uchanganuzi peo, inabainika kuwa wazulufu huhalalisha tabia za kujamiana na ngono za kabla ya ndoa kupitia peo nne za mazungumzo: upeo wa udharura, upeo wa kujihini, upeo wa mamlaka na upeo wa uanishi na utambulisho. Peo hizi za mazungumzo zaweza kuwa kiingilio muhimu cha kuwaelewa wazulufu na kuunda mbinu na sera mwafaka za kukabiliana na changamoto zinazowakumba.

APA CITATION

Gacheiya, R. M., Chai, J. F., & Kitetu C. W. (2022). “Gari ni Testing”: Uhalalishaji wa Mahusiano ya Kingono Miongoni mwa Wazulufu Nchini Kenya. *East African Journal of Swahili Studies*, 5(1), 388-398. <https://doi.org/10.37284/jammk.5.1.878>.

CHICAGO CITATION

Gacheiya, Raphael Mwaura, Jonathan Furaha Chai and Catherine Wawasi Kitetu. 2022. “Gari ni Testing”: Uhalalishaji wa Mahusiano ya Kingono Miongoni mwa Wazulufu Nchini Kenya”. *East African Journal of Swahili Studies* 5 (1), 388-398. <https://doi.org/10.37284/jammk.5.1.878>.

HARVARD CITATION

Gacheiya, R. M., Chai, J. F., & Kitetu C. W. (2022) “Gari ni Testing”: Uhalalishaji wa Mahusiano ya Kingono Miongoni mwa Wazulufu Nchini Kenya”, *East African Journal of Swahili Studies*, 5(1), pp. 388-398. doi: 10.37284/jammk.5.1.878.

IEEE CITATION

R. M. Gacheiya, J. F. Chai, & C. W. Kitetu, “Gari ni Testing”: Uhalalishaji wa Mahusiano ya Kingono Miongoni mwa Wazulufu Nchini Kenya”, *EAJSS*, vol. 5, no. 1, pp. 388-398, Oct. 2022.

MLA CITATION

Gacheiya, Raphael Mwaura, Jonathan Furaha Chai & Catherine Wawasi Kitetu. “Gari ni Testing”: Uhalalishaji wa Mahusiano ya Kingono Miongoni mwa Wazulufu Nchini Kenya”. *East African Journal of Swahili Studies*, Vol. 5, no. 1, Oct. 2022, pp. 388-398, doi:10.37284/jammk.5.1.878.

UTANGULIZI

Ukuaji na mabadiliko ya kimwili, kisaikolojia na kitabia yanayotokea wakati wa uzulufu imegunduliwa yaweza kuchangia uwezekano wa maambukizi ya virusi vya UKIMWI na maradhi mengine ya zinaa. Pia, huchangia uwepo wa mimba zisizopangwa, uavyaji wa mimba na kutokamilisha masomo (Dixon-Mueller, 2008). Wazulufu wanatambuliwa kama vijana wa umri wa kati ya miaka 10-19. Kwa mujibu wa *World Health Organization* (2011), visa vya kushiriki ngono za mapema baina ya wazulufu vimeripotiwa kuongezeka ulimwenguni kote kwa zaidi ya asilimia 45. Nchini Kenya, kwa mujibu wa ripoti ya *Kenya Demographic Survey* (2014), asilimia kumi na nane ya wazulufu walio kati ya miaka 15-19 wamemejifungua au ni wawazito. Katika mwaka wa 2013 wazulufu wa kati ya miaka 10-19 walishirikisha asilimia 11 ya maambukizi yote ya UKIMWI yaliyoripotiwa. Kulingana na takwimu zilizoratibiwa, 74% ya wanaoavya mimba katika hospitali za Kenya ni wazulufu na hushirikisha 16.5% ya mimba zote zinazotunguliwa. Athari hizi kwa kiwango kikubwa huhatarisha afya na maisha ya wazulufu. Makala haya ni hatua ya kujaribu kuweka wazi jinsi wazulufu wanavyohalalisha ushiriki wao wa ngono za mapema kilugha kwa kutumia peo anuwai za kimazungumzo. Utumizi wa peo za kimazungumzo ni ngazi moja tu katika jitihada za kubainisha uhusiano uliopo baina ya uhalalishaji huo na mimba zisizopangwa, uavyaji mimba, kutokamilisha masomo na msongo wa kimawazo na athari zake kama vile kujitia kitanzi miongoni mwa wazulufu.

WAZULUFU, LUGHA NA NGONO ZA MAPEMA

Kinyume na hali bainifu iliyopo, ni bayana kuwa tafiti nyingi zilizopo na mjadala unaoendelezwa kuhusu maswala yanayoingiliana na ujinsia huegemea kwa kiasi kikubwa watu wazima, huegemea mataifa yanayaoendelea na bila ya kuzingatia kauli na mtazamo wa wazulufu wenyewe. Kwa mfano, Aggleton na Warwick (1997), Forrest (2000), French na Dishion (2003), wanasema kuwa sababu kuu ya wazulufu kunyimwa habari, huduma za afya kuhusiana na kujamiana na vifaa vya kujikinga (kama vile mipira) hutokana na namna kinzani ambazo kwazo wazulufu hutazamwa. Vilevile, wazazi wengi hupata ugumu wa kuwatambua wazulufu kama watu wanaoweza kuthibiti ashiki zao, na basi, swala la ujinsia kwa wazulufu hutazamwa kama jambo ambalo sharti lidhibitiwe. Dennison na Russell (2005), wanakubaliana na kauli hizo wanapodai kuwa tafiti nyingi zimetathmini ungoni wa wazulufu kwa mkabala wa tabia hatarishi kama ilivyo kwa utafiti wa Zimmer-Gembeck na Helfand (2008). Kwa mfano kulingana na utafiti wa *Centres for Disease Control and Prevention* (2009), takriban asilimia 50 ya wazulufu walio katika daraja ya 9-12 kule Marekani wamejamiana. Kati ya hawa, asilimia 7.1 walishiriki ngono kabla ya kuhitimu miaka kumi na mitatu (awamu ya uzulufu wa mapema). Asilimia 14.9 walikuwa wamejamiana na zaidi ya wenzi wanne na thuluthi moja hawakuwa wametumia namna yoyote ya kujikinga. Ni wazi kuwa utafiti kama huu umetoa msisitizo kwa wingi idadi, daraja la chini katika mfumo wa elimu na umri wa chini

wa washiriki, wingi wa wapenzi na kutotumia mbinu za kujikinga.

Ogechi (2005), alitathmini lugha ya vijana na wanafunzi wa vyuo vikuu nchini Kenya kuhusu ngono na maradhi au maambukizi ya UKIMWI katika miktadha na maeneo tofauti. Katika utafiti wake anaweka wazi ubunifu wa vijana katika urejelezi wa maswala hayo. Mtaalamu huyu anarai kuwa wahudumu, waangalizi, wanakampeni na watekelezi wa sera za afya sharti wawepo na watumie lugha bunifu ya vijana kama vile Sheng. Nchini Kenya, kuna idhibati tosha ya utumizi wa kibunifu katika matangazo kwenye vyombo vya habari na mawasiliano (kama vile: *Ni poa ku-chill, G-jue n.k.*) ili kufanikisha utoaji wa huduma za afya. Kwa ambavyo wazulufu hutumia muda wao kuzungumza kuhusu dhana mbali mbali zinazohusiana na ujinsia na kubadilishana mawazo Rice, Weinstein na Rosen (1991) wanadai kuwa wakati wa uzulufu, ukomavu wa ujinsia huandamana na ashiki na hamu kubwa ya kujamiana. Ward (2004), anaunga tafiti hizo mkono kwa kurai kuwa mazungumzo haya ni namna ya wazulufu kuelewa na kuthibiti hisia zao zinazohusiana na ujinsia.

NADHARIA NA MBINU ZA UTAFTI

Nadharia huchukuliwa kama dira ya kumuongoza mtafiti kulifafanua jambo fulani kwa mtazamo unaotarajiwa kuwa imara zaidi. Kwa msingi huu, utafiti huu uliongozwa na nadharia ya Uchanganuzi Peo iliyoasisiwa na Goffman (1974).

Nadharia ya Uchanganuzi Peo

Nadharia ya Uchanganuzi Peo ipo katika uwanja mpana wa Isimu Maingiliano. Kimsingi, huangazia jinsi makisio ya pamoja huumba maana na ufasiri wa matukio. Nadharia hii iliasisiwa na Goffman mwaka wa 1974 na kukuzwa katika kazi ya kichanganuzi ya Tannen (1979). Nadharia hii hushikilia kuwa jinsi ujumbe huwasilishwa kwa watu huathiri uumbaji wa maoni na matendo yao kuhusiana na swala linaloangaziwa. Kwa mujibu wa nadharia hii, kuweka jambo katika peo ni hali

ambayo watu hukuza namna fulani ya kutazama jambo fulani au kuongoza kufikiria kwao kuhusu jambo hilo. Nadharia hii inashikilia kuwa peo alizonazo mtu katika mawazo yake huathiri maoni yake. Kulingana na nadharia hii, kuna daraja nne katika uchanganuzi wa peo za kimazungumzo:

- Jambo fulani hutambuliwa. Upeo wa kimazungumzo hufasirika tu kwa uhusiano na jambo mahususi. Katika utafiti huu swala ambalo lilitambuliwa ni ujinsia.
- Kutambulisha lengo. Iwapo lengo ni kuelewa jinsi peo hizi za kimazungumzo huathiri maoni ya umma, kuna haja ya kutenga mwelekeo fulani. Katika utafiti huu mtazamo ni kwa mwelekeo wa jumla kuhusu kuwa na mpenzi shuleni, hali inayokashifiwa.
- Kuteua amali kwa minajili ya uchanganuzi. Katika utafiti huu amali ya uchanganuzi ni data iliyorekodiwa kutokana na mazungumzo baina ya wazulufu kuhusu ujinsia katika vikundi viini.
- Kundi tangulizi la peo za kimazungumzo kuhusu jambo husika hutambulishwa kimantiki ili kuzua mfumo wa kukodi na kupata seti za peo zilizopo kimatumizi.

Kwa mujibu wa kauli hii, peo tano tangulizi zilitumika. Peo hizi ni mkusanyiko wa peo kutoka kwa watafiti Kelly (2007) na Kaufman, Michael, na Deborah (2003).

Mbinu za Utafiti

Utafiti wa makala haya ulichukua mfumo wa kimaelezo na ulikuwa wa nyanjani. Data ilikuwa ni matini kutokana na mazungumzo yaliyorekodiwa kutoka kwa vikao vya mijadala katika vikundi viini vilivyoendelezwa katika shule tatu za upili katika jimbo la Nakuru nchini Kenya. Shule hizi ziliteuliwa kimakusudi. Jumla ya vikundi viini 12 vilitekelezwa. Washiriki 104 walichaguliwa katika kila shule kupitia mfumo teuzi wa kinasibu wa kitarakilishi.

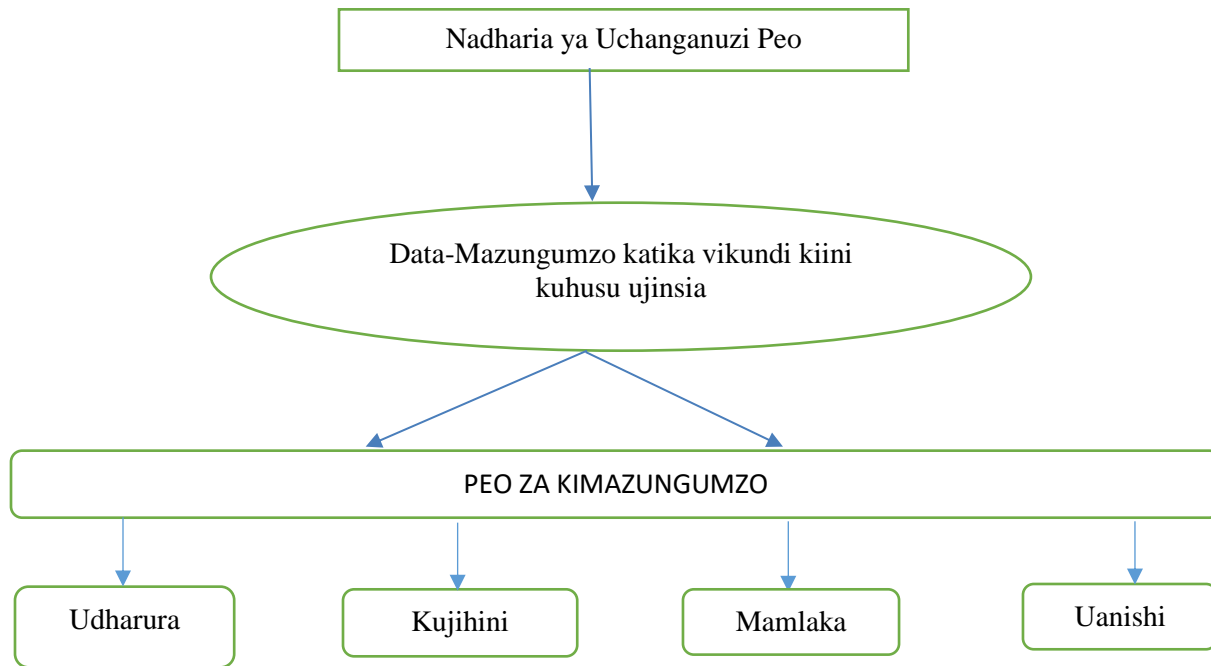
Jedwali 1: Uteuzi wa Wanafunzi Washiriki katika Vikundi Viini

Aina ya Shule		Kdt 1	Kdt 2	Kdt 3	Kdt 4	JUMLA	
Wavulana pekee	Bweni	10	10	8	8	36	
Wasichana pekee	Bweni	10	10	8	8	36	
Mseto	Mchana	B	4	4	4	4	16
		G	4	4	4	4	16
JUMLA		28	28	24	24	104	

Katika utafiti huu kulikuwa na vikundi viini kumi na viwili ambapo katika kila shule kuliendelezwa vikundi viini vinne. Kila mshiriki alipewa kodi ya siri ya kumtambulisha ambayo kila alipotaka kuchangia aliinyosha ili kupewa nafasi ya kuzungumza. Muundo wa vikundi viini ulihusisha

mwelekezi, mnasa picha na sauti na washiriki walioketi katika mviringo. Bali na vikundi viini, baada ya vikundi viini kila mmoja wa wasailiwa aliulizwa kuandika istilahi zote azijuazo ambazo hutumika miongoni mwao kuuwasilisha ujinsia.

Kielelezo 1: Muundo wa Uchanganuzi Deta

MATOKEO NA MJADALA

Kwa kutathmini jinsi wazulufu huumba ujinsia wao, utafiti huu umefanikiwa kuweka wazi peo nne bainifu na za kimsingi ambazo wazulufu hutumia kuhalalisha tabia zao za kingono. Katika makala haya peo ni njia za mkato za utambuzi ambazo watumizi lugha hutumia kuweka wazi habari tata katika mazungumzo au mijadala yao. Peo huwasaidia watumizi lugha kufasiri ulimwengu wao na kuuwasilisha kwa wengine. Mathalan, peo hufanikisha upangaji wa matukio tata katika

makundi yenye muala na ya kueleweka. Katika uhalalishaji wa ngono na tabia za kingono, wazulufu hutumia peo zifuatazo:

Upeo wa Udharura

Upeo huu hutazama mazungumzo ya ujinsia na swala la kujamiana miongoni mwa wazulufu kama jambo ambalo ni la kupendeza na lililo muhimu. Vilevile, ni swala linalozua raha ya aina yake :

MS00: "Kama hutakuwa umemuonjesha tunda katika mwezi wa kwanza boy atakutema kama

ugali moto. Mvulana anakulike kulingana na utamu na raha unayompa. Boys are going to talk about things and joke about namna wanavyokwachua ama alivyo... with their friends."

MS00: "My friend is having sex and she is fine and why not me? Today everyone is doing it. It's the in-thing. My friend always tells me of how good it is... how sweet it is... when will I know these things? After all I don't intend to be a nun. Ni vibaya nikiwa mkarimu? I need some experience."

*"Hii mambo ya kufunga..., wengi tumefisia na kama jamaa hajawahi **onja utamu...** yaani kutumia kalamu yake---mmmm---ee en unaelewa--- yeye ni mshamba. Fala. **He is not a man enough. Manze gari ni testing.** Utajua vipi fimbo yako iko chonjo? **Tunda likiiva linaliwa mara hiyo hiyo otherwise lita...**"*

*For me naona kuwa **single ni ujinga** sometimes coz **kuwa single ni kujikazia maisha** na hiyo si poa lazima uexperience love. There is nothing wrong in girls having boyfriends. After all isn't it true that all **First Ladies are wives...***

*...Sisi maboys tunapenda **kukwachua honey jar, honey comb.** We want to **jackpot** ujisikie ndume kweli... kama umekua unamature hutaki kuachwa nyuma we unataka tu umove vile world inamove not according to morals zako vile zinasema.*

Kama ilivyo katika nukuu hizo, upeo huu wa udharura unatokana na uhitaji maalum ambao wazulufu wanauumba. Nukuu A, B, na D zinatokana na washiriki wasichana. Wanaumba udharura kutokana na haja ya wao kutoachwa na wapenzi wao wavulana - "Kama hutakuwa umemuonjesha tunda katika mwezi wa kwanza boy atakutema kama ugali moto". Katika nukuu ya pili, binti mhusika amesawiri hali ambayo ni ya dharura - haja yake ya kutaka kushiriki utamu anaoelezewa na wenzake. Kwa hili, utafiti huu unaafikiana na ugunduzi wa Lesko (2001) kuwa wazulufu wana mwegemeo mkubwa kwa wenza wao. Inabainika kama ilivyo katika nukuu hiyo kuwa wazulufu hawajaepukana na hadaa za wenza na kuwa wanachama wa utamaduni wa wenza unaowajamiisha katika kaida zao. Katika nukuu ya

tatu, mvulana mhusika anaumba taswira ya ushamba na unyimivu kwa kuwa bikira. Si swala la kuonewa fahari. Ikizingatiwa kuwa huu ni wakati ambao wazulufu wanatafuta mahali pao katika jamii, hakuna yeyote ambaye angependa kuwa na utambulisho wa kutojua, kutokuwa ameshiriki 'utamu'. Kufuatana na haja ya utambuzi wa aina hii, udharura wa kuvunja ubikira na kushiriki ngono unakuzwa. Zaidi ya hayo, katika hali za kawaida, dhana yoyote yenye utamu huibusha hamu na tamaa. Hali hii huchangia udharura.

Kutokana na nukuu hizo inabainika kuwa wazulufu wanatumia peo ndogo zinazotokana na maneno ya kushiriki ngono, maneno yanayorejelea ladha, ukarimu na yale yanayorejelea chakula. Kwa mujibu wa maneno ya kujamiana, wazulufu walikuwa na maneno kama vile *kujackpot*, *kukwachua*, *ku-hatch* n.k. Maneno haya yanajenga na kukuza upeo huu wa udharura. Mvuto wa kushinda kwa mfano katika shindano la bahati nasibu (*Sportpesa, Betway, Pambazuka National Lottery, Bet nasi nchini Kenya*) humshinikiza mshiriki kuwekeza fedha zake kwa upesi asifungiwe nje na makataa. Zaidi ya hayo, ili mshiriki katika shindano la bahati nasibu aweze kushinda, sharti ashiriki shindano. Kimsingi kushiriki shindano huwa ni swala ambalo huibua hisia za kufurahisha na husababisha udharura wa kutaka kushiriki ili kushinda taji lililopo. Iwapo mchezaji atashinda, atatunukiwa na kufurahiwa na wenzake.

Kushiriki kwa shindano katika muktadha wa utafiti huu kunaambatanishwa na wazulufu kushiriki tendo la kujamiana. Upeo huu wa udharura ni maarufu miongoni mwa wavulana ambao wangependa kuthibitisha ubabedume wao kwa mujibu wa itikadi za kijamii ambapo wanafaa kuwa na uzoefu fulani. Pia inaashiria uhodari wao. Basi kutokana na hali hii anaridhia kuupoteza ubikira wake haraka iwezekanavyo. Kutokana na upeo huu, ujinsia wa wazulufu unasawiriwa kama mchezo unaoshirikishwa katika mahusiano yao kwa minajili ya ashiki na ridhaa. Kufuatana na hali hii, wazulufu wanatumia mkakati huu kuhalalisha sababu zao kushiriki ngono.

Upeo wa Kujihini

Upeo huu unatawaliwa, kujengwa na kukuzwa na maneno yote ya kitasfida yanayorejelea usafi, udhalilishaji, utegemezi na maneno mahususi yanayoangazia sehemu za ujinsia kama kifaa. Upeo huu hutazama ujinsia na tendo la kujamiana kama tendo la uadilifu au ukosefu wa maadili. Upeo huu umejengeka katika imani na mitazamo ya watu.

A. *...By the way in this school unaeza hesabu mavajo. Wengi tumepena. Tumefunguliwa na kama hujawahi kaguliwa ulicho nacho yaani kuingiwa mmmm---ee en unaelewa---- wewe ni mchoyo, desperate. Nani hapa hajawahi ombwa? Sote ila tu.... labda maybe hukupeana coz of fear.*

Inabainika kuwa baadhi ya wazulufu wanafasiri hali ya kujihini kama unyanyapaa na hivyo basi unafaa kuvunjwa mapema na haraka iwezekanavyo. Kwa wazulufu wasichana kuna maneno kama vile *desperate*. Wazulufu wanatumia maneno kama haya ili kuimarisha na kujitetea kwa nini wanashiriki ngono za mapema. Jina ni muhimu kwa mtu na jinsi arejelewavyo mtu huathiri pakubwa maamuzi na matendo yake.

A. *...if I accidentally get pregnant I will just have an abortion. Hii ni kama kutema mate au kikohozi. I better die nikitema kuliko kuchekwa na mabeshte kuwa sijui kujipanga.*

Inabainika kutokana na nukuu kuwa waa unaotokana na ujauzito waweza kumfanya binti akataka kusalia bikira. Upeo huu unaweka wazi upeo wa kushughulikia hali ya ujauzito ukitokea. Kwa wazulufu, kuavya mimba ni kama kutema mate au kutoa kikohozi. Taswira pana inayotokea hapa ni kuwa ujauzito ambao haukupangiwa ni kama kikohozi ambacho mja hakai nacho na ni jambo la kawaida kukitema.

Katika utafiti huu, ilibainika kuwa wazulufu hutumia mkakati wa uzungumzi wa “sisi” na “wao” ambapo kundi la “sisi” hujifasiri kichanya likijilinganisha na kundi la “wao” linalotambuliwa kihasi. Basi upeo wa kujihini unafasirika kimaadili kuwili: namna chanya na namna hasi. Kwanza kwa wazulufu wavulana au wasichana kuwa bikira ni ishara ya usafi. Hali hii imekuzwa na mafunzo ya kidini na matarajio ya wanajamii. Kwa makundi

yote mawili kulikuwa na maneno chanya yanayoashiria hali hii. Licha ya misukosuko ya mpito wa wakati na ujio wa usasa ambapo kujihini hakuthaminiwi sana, imetambulika kuwa kungali na maneno chanya ya walio bikira. Wanalinganishwa na *utakatifu, Maria mama wa kanisa, Askofu, Kadinali hata Papa*. Taswira itokanayo na utumizi wa maneno haya ni ya watu walio na ushawishi na wanaoenziwa katika jamii. Utumizi wa maneno haya basi unakuza upeo wa kujihini ikizingatiwa kuwa wazulufu wanatafuta utambulisho wao na basi kurejelewa kichanya kwa maneno hayo yanayoibua staha katika jamii kunaimarisha usharifu wa mzulufu.

Kwa msingi wa upeo huu inabainika kuwa wazulufu wanaweka mgao kwa kuamua kuzua kategoria za maamuzi “mazuri” na “mabaya”. Kwa kuumba ubikira kama uakisi wa mtu binafsi ni sifa ya jinsi tabia na matendo ya msichana husababisha maamuzi na hukumu ya kijamii kuhusu utu na tabia yake. Mtazamo huu unajenga taswira ya kujihini kama hali iliyo na manufaa. Iwapo jamii haitamsuta mhusika atakuwa amefaidi kimawazo na kwa msingi huu usharifu wake unaimarika. Ikizingatiwa kuwa wazulufu wapo katika jamii, ni bayana kutambua umuhimu wanaoambatisha kwa jinsi wanajamii wanavyowarejelea. Licha ya uchanya huo, kuwa bikira miongoni mwa wazulufu kunatazamwa kama hali iliyopitwa na wakati kama alivyodai mshiriki mmoja katika kikundi kiini:

It's practically not in fashion to be a virgin leo no matter what the society says and thinks. It doesn't feel cool.

Kutokana na kauli hiyo, ni bayana kuwa ngono inafasirika na wazulufu kama hali ‘cool’, na hivyo basi walio bikira au wanaojihini wanakejeliwa. Ni *washamba, wanaogopa sweet life* kama wavulana wanavyowarejelea. Kutokana na hili wengi wanashiriki ngono ili kukubalika katika jamii ya wazulufu. Kwa mujibu wa wazulufu, kuvunja ubikira ni hatua ambayo kwayo wazulufu wanaingizwa katika kundi la *wajuzi, wasawa, expert na pro*. Ni kutokana na hali hii ya kudunishwa kwa bikira ambapo ule udharura wa kutaka kuipoteza ubikira unakuzwa. Miongoni mwa wazulufu, ilibainika maneno yanayomrejelea bikira yana uwili wa kisifa ambapo mzulufu bikira anarejelewa kihasi kwa kutumia neno chanya.

Wavulana wengi waliokiri kuwa mabikira waliitwa watoto. Katika tamaduni za Kiafrika, licha ya mtoto kuwa na sifa chanya kama vile uzuri wa sura na kutokuwa na doa, neno hili pia hutumika kumdunisha mtu hususan kutokana na utegemezi na kutokuwa na ujuzi. Wazulufu hawataki utambulisho hasi wa kuwa watoto. Kwa msingi huu, wanahalalisha ni kwa nini wanashiriki ngono.

Upeo wa Mamlaka

Upeo huu humfaa mtu katika kuamua ni mamlaka yepi yaliyo halali na yale ambayo yanaweza kukuza nafasi yake. Kuelewa na kupambanua upeo huu na jinsi unavyotumika na wazulufu ni vema kuangazia mamlaka na udhibiti walio nao wavulana. Kwanza, udhibiti wa kiwango cha kwanza ni udhibiti wa akili yaani imani za wasichana na udhibiti wa vitendo vyao kwa misingi ya imani hadaifu. Ili kuakisi udhibiti huu, wavulana kwanza lazima watimize masharti ya kibinafsi na kijamii ili kuweza kuwashawishi wengine. Kwa mujibu wa utafiti huu, peo za mamlaka zilijibainisha kupitia maneno yanaoyohusiana na uzani, vifaa, stakabadhi, taasisi, umashuhuri, thamani, utukufu na weledi kwa wazulufu wavulana na, mlango, kitabu, katiba, *soft pillow* kwa wazulufu wasichana. Kinachojibainisha katika utumizi wa leksia hizi ni mamlaka aliyonayo mvulana dhidi ya msichana. Mintarafu ya utafiti huu, wavulana wanatumia mamlaka yao kuwahadaa wasichana nao wasichana wanajifasiri kama walio wanyonge ambao hawana namna ya kuepukana na hadaa za wavulana.

A. ...*Nasikia wakiongea wanasemaga experience makes the perfect. So ndio in future boy asilet bibi yake down lazima alale na madem wengi ndio akuwe perfect. Unaona unanza kujimate perfect kwa game juu hata mtu footballers, athlete wote huwa wanafanya mazoezi, unaona? Huwezi amka tu na uende kwa field kwa game. Ndio before uoe lazima utake ukuwe perfect, unaona? Kwa sababu hata wewe ni mwanaume kamili. So lazima udanganye madem uwaingize box wakishaingia kwa box yako ujifunze na wao vile game itakuwa inachezwa ndio sometimes in future ukiingia kwa game bibi yako atakuwa anashindwa na huyu alifunzwa na nani, unaona?*

Nitasurvive vipi bila my boyfriend. Umesikia wamesema usipowapa utazeekea kwenu. So I agree to him akiniomba. Ninampea tu. Najua promises zake nyingi ni za uwongo but niko attached kwake sana. It is impossible for me to refuse him.

Kutokana na tunukuzi hizo, kwanza ni bayana wazulufu wanahamisha msimbo. Hii ni hali mojawapo ya utambulisho wao kama kundi maalum. Aidha, wanatumia mtindo huu wa uzungumzi kubana usemi wao. Lugha ni kitambulisho cha wanalugha na inadhihirika kikamilifu katika dondoo hizi kuwa wazulufu ni wazungumzaji walio na mtindo teule wa kuwasiliana kuhusu maswala anuwai, swala la ujinsia likiwa mojawapo. Hawajapungukiwa au kufungwa katika ukaida wa lugha ya Kiingereza au Kiswahili sanifu, hali inayowapa uwanja mpana wa kujieleza.

Tunukuzi hizo kwa mujibu wa utafiti wa makala haya zinabainisha jinsi wazulufu wanavyohalalisha kushiriki ngono miongoni mwao. Katika tunukuzi tangulizi, msemaji ni mvulana. Katika mazungumzo yake, anadai kuwa anatafuta tajiriba ili katika siku za usoni aweze kumkabili mkewe. Kwa ambavyo tajiriba ni swala la kuonewa fahari katika jamii, basi huyu mvulana anashiriki ngono na wasichana wengi kwa kuwahandaa (*kuwaingiza box*) ili ajifunze nao. Jamii haitamsuta kwa ajili ya kutafuta tajiriba hiyo. Katika tunukuzi ya pili, uhoi wa wasichana unajibainisha. Kwanza, msichana anajisawiri kama mtu ambaye kuishi kwake kunamtegemea mvulana mwenza. Hii hali ni ushahidi wa kuthibitiwa kiakili ambapo mshiriki anaegemeza hali ya kimaisha kwa mtu mwingine. Mhusika huyu kwa kufanya hivi anajiondolea lawama ya kushiriki ngono kwa ambavyo hawezi kuishi pasi huyo mvulana mwenza. Hali hii inatiliwa nguvu na maneno fuatilizi ambapo mhusika anakiri kuwa, wavulana wamewathibiti kiakili hivi kwamba msichana ‘*asipowapa*’ yaani kushiriki ngono, atazeekea nyumbani kwao. Kutokana na saikolojia, swala la binti kuzeeka huzua unyanyapaa na hivyo basi hamna binti ambaye angependa kuzeeka kwao. Jinsi msichana anavyosawiri unyonge wake kimazungumzo ni bayana sana. ‘*Anampa*’ mvulana kila mvulana anapodai. Msichana hata hajisawiri kama mtu ambaye ana uwezo wa kusema la.

Inabainika wazulufu wavulana wanawashawishi wenzao wa kike kuwafungulia mlango kwa kuwaita maneno matamu na kuambatanisha na usemi wa kutenda wema ambapo kwa pamoja watakuwa wametendeanana wema. Utumizi wa usemi huu unahalalisha mahusiano hayo na kuwaondolea wazulufu lawama. Upeo huu unaungwa mkono na dhana za utu uzima ambapo wazulufu wanadai kuwa wamekuwa watu wazima walio na haki zao pamoja na uwezo wa kujiamulia maishani. Matokeo ya utafiti huu yamebainisha kuwa wazulufu wanautumia upeo wa mamlaka kuhalalisha matendo yao ya kushiriki ngono za mapema. Matumizi ya upeo huu yanaakisi na kuweka bayana mamlaka aliyonayo mvulana dhidi ya msichana na kuumba taswira kuu ya mvulana kama:

- mshiriki tendi anayemsaka binti,
- mshiriki anayetafuta uhusiano wa kimapenzi na
- mshiriki anayetafuta kukubaliwa na msichana (ingawa msichana anashiriki mahusiano haya ili tu kudumisha uhusiano wa kihisia na wa kimapenzi).

Utambuzi wa uwepo wa upeo huu na utumizi wake katika mazungumzo ya wazulufu ni dhahirisho la majukumu ya jadi ya kijinsia na mila kuhusu mapenzi ambapo yalielezwa kwa njia ya maandishi na hadithi ambazo zilisisitiza uongozi wa kiume na utendaji wa kijinsia usio sawa. Uongozi wa kiume ni maonyesho ya mamlaka au nguvu ambazo wavulana wanazo dhidi ya wasichana, wakati utendaji wa kijinsia unaohusisha jinsia unaibusha dhana ya kawaida ya uume na uke. Wakati uume unahusishwa na nguvu za kimwili, uthibiti wa kihisia, ulinzi wa mwanamke, na kutozingatia maadili, uke unahusishwa na mazingira magumu ya udhaifu wa kihisia, udhaifu wa kimwili, haja ya kuwalea wengine na tabia ya kukomaa zaidi na uzingatiifu wa maadili.

Upeo wa Uanishaji na Utambulisho

Upeo huu hutawaliwa na mazungumzo yanayowasawiri washiriki katika mawasiliano kama washiriki wanaojiainisha au kujitambulisha kama washiriki walio na sifa mahususi zinazotakana na mtazamo wa mtu binafsi na uhusiano na kundi. Vile vile washiriki huwatazama wengine kama walio na sifa fulani mahususi zilizo karibu na au

zinazohusiana na mawazoganda. Sifa hizo zaweza kuwa hasi au chanya. Lengo la upeo huu kimsingi huwa ni kudhoofisha uhalali wa wengine na nafasi yao.

Katika utafiti wa makala haya, iligunduliwa wazulufu waweza kujitambulisha au hutambuliwa kama *player(s)*, *striker*, *holy jo*, *pasi*, *kadinali*, *mshamba*, *fala*, *prince charming*, *chick*, *mtoto*, “*momo*”, *gari kubwa 1 na 8 GB* n.k.

A. ...*ukisema utumie hii condom maboy wengi husema hawataki kula sweet na karatasi; dem saa zingine anagive in tu. We as girls do everything we can, but these boys ni mafisi, walaghai... We are a hopeless lot. Tunawapea tu!*

...*Eeee. Hapana sasa saa hii si kwa marriage. Obvious nikisema maybe nilikuwa na chali tukaachana nikapata mwingine tukaachana nikapata tena mwingine na maybe tuseme nikalala na hao wote by the time nikuwe married si nitakuwa kitu ingine mbaya (Mtf: Kitu kibaya kipi?) Kitu tasteless.*

Sa ukikaa nao utawaona kama mabeshte ndio wazito. Wale hawana madem tunawaita mabwege hao labda hawakuumbika.

I am having sex with my girlfriend for fun and to be popular in my friends' circle. 98% of all my close associates even the “holy joes” na masavedees.

...*wengi tumefisia na kama jamaa hajawahi onja utamu... yaani kutumia kalamu yake--- mmmm---ee en unaelewa--- yeye ni mshamba. Fala.*

Kwa misingi ya utambulisho huu, uainishaji unajitokeza bayana. Ambao hawajashiriki tendo la ndoa hurejelewa na walioshiriki kama *fala* na *washamba*. Uanishaji na utambulisho huu unanuiwa kudidimiza umuhimu wa ubikira. Kuwa bikira si swala linalofaa kuonewa fahari. Basi waliovunja ubikira wao wanataka kukweza hali yao ili isionekane kama hali mbaya kutokana na misuto ya kijamii na madhara yanayoweza kutokea. Kwa upande ule mwingine, ambao ni bikira wanajiona au wanatambulishwa kama *holy jo*, *mtoto*, *pasta*, *mama wa kanisa* n.k. Linalojitokeza bayana ni ule

mgao wa “sisi” na “wao” ambao kila kundi linajitambulisha kwa kujainisha kwa kuwa na sifa fulani.

Kwa mujibu wa makala haya, katika upeo huu ujainishaji na utambulisho, sifa zaweza kuwa chanya au hasi kutegemea uhusika katika kundi fulani. Ili kuwasawiri waliovunja ubikira kama *striker* (utambulisho) lazima kuwe na sifa chanya kama vile uwezo wa kufunga mabao na kwa wepesi. Ni mhusika anayetambua nafasi kwa haraka na kuitumia. Kutokana na hili, ambao hawajavunja ubikira wanatambulishwa kama *washamba*, *mafala*, *walalia masikio* na *mabwege*. Haya ni majina hasi na yanayoambatana na sifa ya kukosa kupevuka, ukosefu wa weledi na hawawezi kutegemewa. Kwa upande wao wenyewe wanajiona na kujitambulisha kama *mapasta*, *watakatifu*, *makasisi* na kuwarejelea wenzao waliovunja ubikira kama *poko*, *mtaka yote*, *fisi*, *vulture* na kadhalika. Hapa walio mabikira wanajainisha kama watu walio safi na waliozingatia maadili. Kwa msingi huu wenzao waliovunja ubikira wamepotoka kimaadili na ndiposa wamerejelewa kwa maneno hasi.

Upeo huu wa uainishaji na utambulisho unakuzwa na uwepo wa maneno mengine kama vile *mtoto*. Mtoto ni mtu tegemezi. Mara nyingi hajiamulii la kufanya. Hizi ni sifa zinazooanishwa na walio bikira. Fasili ni kwamba wangali katika himaya ya wakuu wao na hivyo basi hawawezi kujiamulia. Hawajatambua haki zao. Ikizingatiwa ufafanuzi wa sifa ya uainishaji katika upeo wa utambulisho, lengo ni kudunisha au kushusha uhalali na kuzua ukosefu wa kuaminika. Hali hii ni dhahiri katika upeo huu. Watoto hawaaminiki na hawana tajriba kuu maishani inayoweza kurejelewa. Kwa wazulufu basi, wanawaona hawa ambao wanaogopa *sweet life* - (dhana inayokuza ushiriki wa tendo la ndoa kama tendo tamu) kama watoto na ndiposa hawawezi kuwa wataalamu au wajuzi kwa ambavyo wataalamu lazima wawe na sifa, weledi na ujuzi fulani. Sifa zinazokuza kuaminika.

Upeo wa uanishi unafungua ufasiri wa wazulufu kuhusu kujamiana. Kuna wanaotazama hali hii kama ukosefu wa maadili. Ni kutokana na hili kuna kundi la *watakatifu* na *maholy jo*. Zaidi ya hayo kuna wale wanaoona hali hii kama hali ya kawaida na ambayo mzulufu yeyote asiye na ujuzi wa tendo hilo ni *mshamba*. Maana za kisemantiki

zinazohusiana na uteuzi na utumizi wa maneno kama haya inabainika umechukua ruwaza mahususi. Yaani kundi fulani pamoja na wanachama wanajitambulisha kwa namna chanya. Kwa upande ule mwingine wale wengine (wasio wanachama wa kundi husika) hutambuliwa kwa namna hasi. Katika utafiti huu, ugunduzi huu unaingiliana na nadharia za maingiliano ya makundi, nadharia za mawazoganda na utambuzi wa kijamii.

Miongoni mwa wazulufu, upeo wa uanishi na utambulisho unafasirika kwa kuchukulia kuwa uwakilishi wao wa makundi unakuzwa na kudumishwa na msingi wa mielekeo na itikadi zinazoathiri tathmini yao na hivyo kuathiri uteuzi na utumizi wa maneno mahususi. Hali hii ni bayana katika maneno ambayo ni nomino yanayotumika kueleza au kurejelea uwanachama katika makundi tofauti na sifa zao mahususi. Mabikira (wavulana na wasichana) wanahusishwa na sifa za mtoto, uaminifu, utakatifu, dini, kutokuwa wakarimu na kutokuwa na ujuzi wa maisha. Hata hivyo mgao huu si sawa inapozingatiwa wavulana wasio bikira na wasichana wasio bikira. Wavulana wasio bikira wanahusishwa na ujuzi ilhali wasichana wanarejelewa kwa maneno hasi. Utambulisho wao ni hasi (*poko*, *malaya*, *mtaro*, *tasteless*). Kupitia upeo huu mkakati wa uzungumzi wa uwasilishi chanya wa mtu binafsi na uwasilishi hasi wa wengine ambao kama walivyodai wataalamu kama vile van Dijk (2006) ni namna bayana ya kuashiria miundo ya itikadi kimazungumzo.

Kutokana na mkakati huu kuna utumizi na upendeleo wa kundi la mhusika na kulihusisha na mazuri na mtazamo hasi kwa wanachama wa kundi la nje. Kulingana na nomino zote kama vile *mshamba*, *expert* pamoja na *door mat* ukwezaji wa dhana ya “sisi” na “wao” ni bayana. Hili ni swala muhimu kwa wazulufu katika kuweka wazi utambulisho wao kama wanachama wa kundi mahususi katika jamii. Kwa mujibu wa utambulisho huu, ni bayana kuwa mvulana bikira kila wakati atabeba mzigo wa kuwa *mshamba*. Utambulisho huu unakuza ari ya upeo wa udharura ambapo anataka kuupoteza ubikira wake ili apate utambulisho wa kundi husika na kuwa “*mtu kusema, pro ama player*” ambao ni utambulisho chanya kwa kundi hilo. Yaani kundi la wasio bikira hususan wavulana wanahusishwa na *ujuzi*, *weledi*,

kutoogopa sweet life, matendo chanya kama vile *kutenda wema*, huduma kwa jamii matendo yanayozua hali chanya kama vile *kushibisha na kuscore*.

Katika uchambuzi wa upeo huu, wasichana wanakabiliwa na hali ya kimazungumzo iliyo na mvutano na utata. Ni mazungumzo ya ujinsia yanayowasawiri wasichana kama viumbe wanaotawaliwa na hisi. Yaani wahusika ambao masilahi yao ya kimsingi ni kutafuta na kudumisha mahusiano yanayokubalika katika jamii kukubaliana na tabia za kiume. Utata huu ambao wazulufu wameuumba, unakuwa ni kisingizio cha wao kushiriki ngono

HITIMISHO

Matokeo ya utafiti huu yamedhihirisha kuwa, wazulufu hutumia peo nne za kimsingi katika uumbaji wa ujinsia wao. Kulingana na Kaufman, Michael na Deborah (2003) peo ni njia za mkato ambazo watu hutumia kufahamu na kuelewa habari tata. Wataalamu hawa wanakiri kuwa peo huwasaidia wanadamu kuufasiri ulimwengu unaowazunguka na kuuwakilisha kwa wengine. Mintarafu ya maelezo haya na kwa mujibu wa uumbaji wa ujinsia, wazulufu wanatumia upeo wa udharura, upeo wa kujihini, upeo wa mamlaka pamoja na upeo wa uanishaji. Hizo ndizo peo zinazochuja mtazamo wao kwa swala pana la kushiriki na kutoshiriki ngono. Wazulufu wanatumia peo hizo kwa manufaa ya vitendo vyao. Wanahalalisha matendo yao. Peo hizi hutambulika kupitia peo andamizi ambazo zinafasirika kupitia leksia wanazozitumia wazulufu kuzungumzia maswala yanayohusiana na ujinsia. Maelezo na ufafanuzi wa kila upeo umeegemezwa kwa maneno mahususi. Imetambuliwa kuwa baadhi ya peo zinategemeana na baadhi ya leksia zaweza kutumika kuimarisha na kukoleza zaidi ya upeo mmoja. Basi kutokana na peo hizi, wazulufu wanazua mikakati anuwai ya jinsi ya kukubaliana na ujinsia wao na yanayoweza kutokana na matendo ya kiujinsia.

MAREJELEO

Aggleton, P., & Warwick, I. (1997). *Young People, Sexuality, HIV and AIDS Education*. Kwenye

L. (Sherr, *AIDS and Adolescents*. Netherlands: Harwood Academic Publishers.

Centres for Disease Control and Prevention. (2009). *Youth risk behavior surveillance-United States*. New York: CDC.

Dennison, R., & Russell, S. T. (2005). Positive Perspectives on Adolescent Sexuality: Contributions of the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Sexuality Research and Social Policy* 2 (4), 54-59.

Dixon-Mueller, R. (2009). How Young Is "Too Young"? Comparative Perspectives on Adolescent Sexual, Marital, and Reproductive Transitions. *Studies in family planning*. 39. 247-62. 10.1111/j.1728-4465.2008.00173.x.

Entman, R. M. (2004). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43 (4), 51-80.

Forrest, S. (2000). 'Big and tough': Boys learning about sexuality and manhood. *Sexual and Relationship Therapy*, 15(3), 247-261.

French, D. C., & Dishion, T. J. (2003). Predictors of early initiation of sexual intercourse among high-risk adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 23, 295-315.

Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper and Row.

Kaufman, S., Michael, E., & Deborah, S. (2003). "Frames, Framing and Reframing." *Beyond Intractability*. Boulder: University of Colorado.

Kelly, M. F. (2007). Discursive Framing of Teenage Sexuality: Virginity Loss on "Teen Drama" Television Programs. *Journal of Sex Research*, 479-489. From American Sociological Association: <http://www.allacademic.com/met al/p>

KNBS, MOH, NACC, KMRI, NCPD, DHS, & ICF. (December Monday, 2014). *Kenya Demographic and Health Survey 2014*. Rockville Maryland, USA: USAID. From <http://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR308/FR308.pdf>

- Lesko, N. (2001). *Act Your Age! A Cultural Construction of Adolescence*. New York: Routledge Falmer.
- Ogechi, N. (2005). The Language of Sex and HIV/AIDS Among. *Stichpoben.Wiener Zeitschrift fur Kritische Aftikastudien*, 9 (5), 123-149.
- Rice, F. (2001). *Human Development: A life-span approach. (4th ed.)*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.
- Tannen, D. (1979). What's in a frame? Surface Evidence of Underlying Expectations. In R. (Freedle, *New Dimensions in Discourse Processes* (kur. 137-181). Norwood, NJ: Albex.
- Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and Manipulation. *Discourse and Society*, 359-383.
- Ward, L. (2004). *And TV Makes three: Comparing Contributions of Parents, Peers and the Media to Sexual Socialization*, In A. Merriwether, & L. M Ward (Eds), *From Attitudes to Behaviour: Exploring the Dynamics of Sexual Socialization*. Baltimore: MD.
- Weinstein, E., & Rosen, E. (1991). The Development of Adolescent Sexual Intimacy: Implications for Counselling. *Journal of Adolescence*, 26, 331- 340.
- World Health Organization. (2011). *Youth and Health Risks*. Geneva: WHO.
- Zimmer-Gembeck, M. J., & Helfand, M. (2008). Ten years of longitudinal research on US adolescent sexual behavior: Developmental correlates of sexual intercourse, and the importance of age, gender and ethnic background. *Developmental review*, 28(2), 153-224.